

ELS VILOSSA-MARIMON, DE LA BISBAL, DE PAGESOS A CAVALLERS I DE RICS PROPIETARIS A POBRES DE SOLEMNITAT

JORDI FRIGOLA I ARPA

RESUM: L'article fa un recorregut per l'origen, esplendor i final d'una família de l'aristocràcia bisbalenca, els Villosa-Marimon. Una encertada política matrimonial augmentà el patrimoni dels pagesos Villosa que passaren a ser hisendats, foren ascendits a nobles i visqueren de les rendes de les seves propietats fins que els últims hereus gastaren tot el capital i desaparegueren de la ciutat, a la qual feren donació dels terrenys que ara coneixem amb els noms de carrer de l'Amor Filial i passeig Marimon Asprer. Les actituds i definicions ideològiques dels Villosa-Marimon, així com la seva vida quotidiana quan ja formen part de la noblesa de la ciutat, constitueixen un bon exemple dels interessos i inquietuds d'aquesta classe social.

PARAULES CLAU: aristocràcia bisbalenca, barri de Viladevall, carrer Amor Filial, expatriats francesos, Marimon, noblesa rural, passeig Marimon Asprer, Villosa.

ABSTRACT: The article traces the origin, splendour and eventual demise of the aristocratic Villosa-Marimon family from La Bisbal. A policy of shrewd marriages enabled the Villosa peasants to increase their wealth, become landowners and later members of the nobility, and live as rentiers until the family fortune was finally dilapidated by the last generation of heirs. Before their eventual disappearance from La Bisbal, the family donated some of their land to the town, now Amor Filial Street and Marimon Asprer Promenade. The life style and ideological attitudes of the Villosa-Marimon family as members of the local nobility illustrate the interests and concerns of this social class.

KEY WORDS: la Bisbal aristocracy, Viladevall, Amor Filial Street, French expatriates, Marimon, rural landowners, Marimon Asprer Promenade, Villosa.

ELS ORÍGENS

No coneixem exactament els orígens de la majoria de famílies pageses que fundarien i habitarien els masos a l'edat mitjana. Els documents són escassos. Moltes procedien d'antics agricultors lliures, esdevinguts servents de la gleba en establir-se gradualment el feudalisme. Alguns de benestants s'havien afranquit a la baixa edat mitjana, d'altres haurien d'esperar la Sentència de Guadalupe (1486), que posaria fi al conflicte remença i establiria un règim jurídic nou, beneficis per al pagès en deslliurar-lo de la seva adscripció a la gleba i dels restants "mals usos".

Els Vilossa no semblen pas dels més antics. El mas Vilossa de la Viladevall podria ser fundat a la segona meitat del segle XV, o bé figuraria anteriorment amb un altre nom o propietari diferent. No són esmentats l'any 1438 en una revisió d'armes del sometent, feta pel batlle Bernat-Guillem d'Hortal i pel capità Joan de Miquel. Ni tampoc a la llista d'assistents al consell general que presidí, al pati del castell, el bisbe Bernat de Pau l'any 1440, on es posà fi momentàniament a les disputes i picabaralles entre vilatans i pagesos, en donar el bisbe privilegi als camperols bisbalencs de poder entrar, com a estament, a formar part del consell municipal de la vila.

En canvi sí que trobem un Joan Vilossa de la Viladevall en un altre Consell General, celebrat l'any 1454, en què hom acordà sol·licitar del bisbe la reducció del nombre de consellers municipals. Aquesta és la dada més antiga dels Vilossa, els quals es deurién haver establert, de feia poc temps, a la Bisbal.

El barri de la Viladevall comprenia el territori situat entre la Terera, el mas Canyà del Vilar i el molí de la Torre del Mal Pas (actualment, carrers del Pont, Aigüeta, Paral·lel, Agustí Font i carretera de Castell d'Empordà). Era format per una població disseminada d'onze masos que tenien llurs terres de conreu a l'entorn de la casa habitatge. El mas Vilossa no era pas dels de més categoria, almenys l'any 1486, en què figura en una talla o repartiment d'impostos.

Altra cosa seria quan es fusionaren amb el mas Roig, que tenien per veí, per casament de l'hereu i la pubilla. L'any 1620 les dues propietats són esmentades, com si fossin una sola, formant part dels masos del braç major i amb un impost que els situa entre els principals del terme de la Bisbal.

GENEALOGIA DELS VILOSSA-MARIMON, DE LA BISBAL
(els cognoms de cada personatge són escrits tal i com figuren en els documents de l'època)
NOTA: e.= esmentat / n.= nascut / m. = mort

Fig. 1. Genealogia dels Villosa-Marimon elaborada per l'autor.

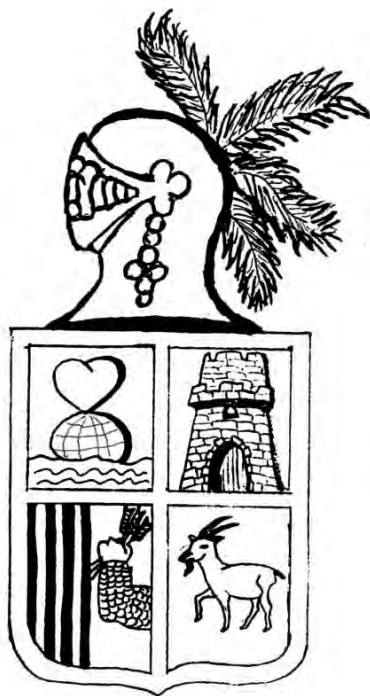

Fig. 2. Escut de la família Marimon. Dibuix de Jordi Berenguer.

LES ALIANCES MATRIMONIALS

A més d'un treball rigorós i d'una administració acurada, la majoria de famílies pageses riques devien bona part del seu poder econòmic a una estudiada política d'enllaços matrimonials dels hereus de la casa amb pubilles d'heretats grans o bé amb filles de cases que podien pagar un dot sucós i falaguer.

Aquest és el cas dels Vilossa. El primer pas bàsic, en aquest sentit, seria el casament de Pere Vilossa amb la pubilla del mas Roig de la Bisbal, un mas al costat del seu i de més categoria, aleshores, que el de l'hereu Vilossa. Més endavant l'enllaç d'un altre hereu, de nom també Pere, amb Magdalena Batlle, pubilla del mas Batlle, de Palau Sardiaca, a l'Alt Empordà, féu eixamplar la propietat a zones més allunyades.

El casament amb la pubilla alternpordanesa Maria de Climent i d'Hortal de Queixàs, no solament va representar pels Vilossa augmentar el patrimoni, sinó que suposà, a més, adquirir una categoria social alta i uns privilegis feudals derivats de la família de Maria, cavallers a l'edat mitjana, descendents dels senyors de Beuda.

El parentiu adquirit permetria al rei Carles II, l'any 1677, nomenar cavaller Bernat de Vilossa i d'Hortal de Queixàs-Climent, fill de Maria. Durant quatre generacions els Vilossa ostenten entre els seus cognoms els d'aquesta nissaga, ço que palesa la importància que tingué l'esmentat matrimoni.

L'enllaç més sonat fou, però, el celebrat el 1740 entre l'hereva de la casa Vilossa, Narcisa, llavors una de les pubilles més riques d'aquestes comarques, cobejada per molts fadristerms, amb l'hereu de la casa Marimon de Verges, Pere Nolasco. Naturalment, quan hi havia un casament entre un hereu i una pubilla, la diplomàcia familiar s'apuntava una gran victòria, un èxit del qual es parlaria llarg temps.

Miquel de Marimon, pare de Pere-Nolasc, va ser armat cavaller en el regnat de Felip V. Els Marimon tenien propietats extenses a força llocs del Baix Empordà, concretament al sector entre Verges i Bellcaire, on alternaven els conreus tradicionals de cereals amb els de regadiu i els prats per pastures amb els inundables per sembrar-hi arròs. Més a prop de la Bisbal posseïen l'anomenada torre o fortalesa de Banyeres, que els donava drets feudals a Sant Sadurní de l'Heura. Aquest casament, doncs, ens assenyala el punt més alt de la potència econòmica de la família.

D'altres noies que es casaren amb hereus de la nissaga Villosa-Marimon, com per exemple: Anna de Farners-Cartellà, de Santa Coloma de Farners; Liberata de Gaiolà, de Figueres; Maria-Teresa d'Asprer i de Miquel, de Sant Joan de les Abadesses; si no eren pubilles, almenys aportaven al patrimoni familiar un dot considerable, el capital del qual seria invertit en la compra de noves propietats o en la creació de censals i hipoteques. Els diners de la dotació d'una damisel·la rica eren equivalents al valor de dos masos, aproximadament.

APROXIMACIÓ A L'ECONOMIA FAMILIAR

L'economia dels Villosa es basà sempre en el fruit del conreu de les terres, mentre foren pagesos i després de llurs rendes quan foren cavallers. Mai no hem trobat cap indici d'inversió en negocis comercials o artesanals, per exemple, com s'esdevingué en d'altres famílies de terratinents bisbalencs. Es tracta, per tant, d'un típica família d'hisendats, ascendits a nobles, que vivien dels beneficis de la terra, del profit del domini emfitèutic, dels rèdits dels censals i de l'explotació directa d'hortes i altres terres i bestiar.

Començarem per dir que les terres dels masos Villosa i Roig, de primera qualitat, la majoria regables, ocupaven una extensió molt més gran que les dels altres propietaris de la Bisbal. Eren els majors contribuents locals, la qual cosa no vol pas dir que fossin els més rics, com s'ha dit alguna vegada, en considerar per exemple l'any 1808 Benet de Marimon *el mayor pudiente de esta villa*. Els Villosa-Marimon, tot i ser dels més rics, eren superats econòmicament per altres famílies bisbalenques com els Miquel-Vilaplana, barons de Púbol, que tenien propietats i drets feudals a molts llocs de Catalunya, o pels Grassot, amb negocis comercials i bancaris de força volada.

Les terres camps o de sembradura dels dos masos esmentats, que foren la base d'on partí l'expansió d'aquesta família, tenien més de 111 vessanes. Les terres restants eren:

Prats o closos	5 vessanes
Erms per pastures	10 vessanes
Vinya	3 vessanes
Horta de regadiu	1 vessana i mitja
Olivar	1 vessana
Moreres per criar cucs de seda	2 vessanes i mitja
Hort sec	1/3 de vessana

L'amo llogava la terra a masovers que havien de viure al mas Roig (contracte de parceria) o bé tenia mossos i bracers eventuais que li treballaven a compte seu (explotació directa).

A les propietats es collia: blat de moro, civada, llobins, ordi, cà-nem, faves, blat, sègol, espelta, mill, panís, oli i vi; també tenien fruiteredes amb una senzilla producció de peres, prunes, pomes i cireres i fruits secs com ametlles i nous. En els marges dels camps tenien cura de plantar figueres, els fruits de les quals se secaven per poder tenir postres d'hivern. Cap a finals del segle XVIII, els Marimon introduïren el conreu de patates a les seves hortes, la qual cosa, aleshores, era una novetat que millorà el règim alimentici dels que en podien tenir.

No posseïm dades exactes de tots els ingressos de la família. Encara que només sigui d'una forma parcial, en ressenyarem alguns per a situar-nos una mica en el que eren els beneficis d'aquests propietaris bisbalencs.

El 1716, Benet de Vilossa i de Farners-Cartellà cobra del producte de les seves terres de sembradura a la Bisbal uns 44 sous diaris, aproximadament. Com és natural aquí caldria afegir-hi els beneficis de les propietats restants, situades a diversos termes municipals, els rèdits dels censals, el producte del bestiar, els fruits de l'horta, etc., com ja em dit abans. Cal veure el guany diari d'altres ciutadans d'aquell mateix any, per tal d'establir una comparança:

Benet de Vilossa per les terres de sembradura als masos de la Bisbal: 44 sous	un terrisser o un teixidor	3 sous	Mitjana de guany d'un propietari hisendat: 20 sous
	un notari	4 sous	
	un paleta	5 sous	
	un botiguer	6 sous	
	un metge	8 sous	

Per veure el cost aproximatiu de la vida en aquells moments i el poder adquisitiu dels oficis o estaments anotats, ressenyem alguns preus significatius.

Un parell de pollastres grossos	6 sous
Un parell de gallines	20 sous
Una dotzena d'ous	3 sous
Un pa de ral	5 sous
Una porció de sardines (a l'hostal)	10 sous
100 rajols	24 sous
Un recuit	3 sous
Un conill	4 sous
Un parell de sabates	16 sous
Una barretina	3 sous
Un parell de mitges	9 sous
Fer un vestit de dona	18 sous
Una lliura de carn	7 sous
Una lliura de fideus	2 sous
Una lliura d'arròs	1 sou
Una lliura de carn de porc	6 sous
Un formatge	1 sou
Una terça de costelles	2 sous
Un porró de vi	1 sou 6 diners
Una lliura d'ametlles – avellanes	3 sous 6 diners
Una lliure de sucre	7 sous
Una lliura de peres	8 diners
Una lliura i mitja de prunes	6 diners
Una lliura de melindros	6 diners

(Una lliura equival a 20 sous i un sou a 12 diners)

Un altre ingrés important serien els fruits de les hortes. El mas Villosa, a més de l'hort sec que hi havia al costat de la casa, les closques, arbredes, etc., d'explotació directa, tenia una horta de regadiu d'una vessana i mitja. Més endavant se'n féu una altra (l'horta Nova) amb la casa de l'hortolà prop del pont Vell. Les hortes, situades al costat de riu Daró, es regaven amb sinia moguda per un cavall. L'explotació era a mitges: les hortalisses que es portaven a vendre a la plaça, el porc que s'engreixava amb les verdures sobrants, etc. s'havien de partir a parts iguals. Tant l'amo com l'hortolà podien treure de l'horta tot el que necessitessin per al consum de llurs ca-

ses, la qual cosa representa una altra petita font d'ingrés diari: les hortalisses que es menjava la família sortien de franc per a l'amo!

A partir del moment en què adquireixen drets feudals, és a dir, amb la cobrança de delmes i primícies, una nova font d'ingressos se suma a les crescudes rendes de la terra. Ja el 1703 Ramon de Xammar havia subinfeudat part dels delmes de Pujals dels Cavallers (Alt Empordà) a Benet de Vilossa. Del temps del nét d'aquest Benet de Marimon i de Vilossa tenim algunes dades, encara que també parcials, del producte de diferents dominis emfitèutics. L'any 1793 només dels delmes que cobra Benet de Marimon a Sant Sadurní de l'Heura, Monells i Ullastret obté 2.165 lliures anuals, que, calculant pel cap baix, vénen a ser 118 sous diaris. Tornant a establir una comparança, veiem com, a finals d'aquest segle XVIII, un paleta o un fuster guanyen 18 sous 9 diners diaris i un manobre 15 sous.

LA PARTICIPACIÓ ENS ELS AFERS LOCALS

Si descomptem alguns casos excepcionals ben poc sovint la noblesa intervé directament en la política municipal. Tampoc no figura en les talles o repartiments d'impostos. Els seus privilegis els eximien de prestar serveis públics i eren lliures d'ésser tallats. Tanmateix, tant l'aristocràcia bisbalenca com la poderosa Comunitat de Preveres intervenen sempre que els convé per a defensar llurs interessos i són freqüents els enfrontaments d'ambdós estaments amb el consell municipal governat per menestrals i burgesos. Com a membres de la noblesa local, els Vilossa-Marimon eren més aviat el que avui se'n diu "uns poders fàctics".

Altra cosa seria quan es fan les reformes polítiques de Felip V, per les quals els cavallers són obligats a pagar impostos per llurs possessions i exercir com a regidors en els nous ajuntaments borbònics.

La presència d'un Vilossa al segle XV en un consell general no és massa significativa; a aquestes reunions era obligat anar-hi amb pena de multa si hom se'n feia escàpol. No els trobem a cap llista de convocatòria del sometent d'èpoques posteriors, perquè, a partir del segle XVI, són ciutadans honrats i per tant exempts del servei d'armes.

El títol de ciutadans honrats de Barcelona els és atorgat per Lluís XIV, rei de França, l'any 1644, aleshores sobirà de Catalunya. Sembla que aquesta distinció a Jacint Vilossa i al seu fill Pere, que ja

eren ciutadans honrats de Girona, fou motivada per llur adhesió a la integració de Catalunya a la corona francesa del rei Sol. Hi ha notícies d'altres famílies bisbalenques com els Comes del Brugar i els cavallers Pujol, adherides a la causa del Principat que capitanejava a la nostra comarca Josep de Margarit, senyor del Castell d'Empordà. Recordem que l'any 1640 Catalunya s'havia enfrontat al govern de Madrid ("llunyà i corromput") i es va llançar a la guerra de separació de la monarquia hispànica (guerra dels Segadors). El govern de la Generalitat havia refusat com a rei Felip IV de Castella i jurat com a nou rei Lluís XIV, de França.

Per la lleialtat de Benet de Vilossa, que seria un botifler, a la causa de Felip d'Anjou (Felip V) durant la guerra de Successió, en què Catalunya prengué partit majoritàriament per Carles d'Àustria, obtindria, acabat el conflicte, el rar privilegi de poder tenir armes (per castigar els catalans de la seva revolta, Felip V els havia condemnat a no poder tenir armes de cap mena). A Vilossa li ho concedeixen amb motiu de *la fidelidad y adhesion* al rei i perquè *ha sido buen vasallo de su Majestad*.

Aquest Vilossa protagonitzarà un fet local que transcendí més enllà de la nostra vila. Amb la transformació del municipi català que havia decretat Felip V, després de la derrota de Catalunya (11 de setembre 1714), la noblesa era preferida i gairebé obligada a formar part dels ajuntaments, nomenats pel rei a través de la Reial Audiència. A la Bisbal, població baronial del bisbe de Girona, el baró podia nomenar batlle (sempre, però, sota la supervisió reial). Per qüestions de competències els cavallers locals havien topat amb el primer magistrat o procurador jurisdiccional episcopal. Consideraven que no havien de subordinar-se a la jurisdicció del baró-bisbe, ja que gaudien de privilegi de cavallers, pel qual només s'havien de subjectar al rei i als seus ministres. El bisbe en la vida civil, deien, és un cavaller com ells i per tant estaven en igualtat de categoria.

Els regidors Emmanuel de Vilaplana i Benet de Vilossa eren acusats de no acatar l'autoritat del batlle –només el reconeixien si jurava el càrrec davant el primer regidor o en cas que fos nomenat per la Reial Audiència–, de riure-se'n i menystenir-lo, d'empresonar algun delinqüent de la vila, de prescindir del tot d'ell en el govern de la Bisbal i que feien el boicot no assistint com a regidors a les funcions solemnes de l'església ni per portar el tàlem a les processons com era costum arreu de Catalunya. El bisbe Josep de Taverner té por que aquesta actitud provoqui aldarulls i faci que els bisba-

lencs neguin l'obediència que li deuen com a senyor i baró i que, al capdavant, els cavallers amotinin el poble en contra la seva autoritat.

El prelat gironí demana que d'ara endavant es nomenin per a regidors *gente plebea por ser estos veridicos vassallos de baron*. La Reial Audència diu que no, que era convenient que el càrrec de regidor l'ostentés gent amb privilegi de noblesa *para que su distincion les hiziese senyalar en el mas pronto y puntual cumplimiento del Real Servicio*.

Vilaplana i Vilossa són, doncs, obligats a acceptar el càrrec, a sotmetre's a la jurisdicció baronial, a assistir a les cerimònies de la parròquia i portar el tàlem a les processons com era de consuetud. Això passava l'any 1722. Els ànims no quedarien calcats, puix l'any següent els altres dos cavallers a qui correspongué el càrrec de regidor, Pere de Guitart, de Milàs i de Ferrer i Narcís de Vinyavella, de Perpinyà i d'Oliveres, el refusaven igualment i amb ells els regidors restants. La Reial Audiència ha d'intervenir novament per obligar-los a acceptar el nomenament. No sabem com va acabar exactament l'afer, només ens consta que els individus de l'aristocràcia local continuarien figurant sempre més a llistes de les *Consultas* i en els oficis de regidors.

En el temps de més puixança econòmica, que ja hem ressenyat abans, és a dir, en els moments en que un altre Benet hereta les propietats, drets i capital dels Marimon de Verges i dels Vilossa de la Bisbal, el cap de casa esdevé un autèntic senyor feudal. Ens trobem amb la clàssica família noble dels finals de l'Antic Règim i amb aquest Benet de Marimon i de Vilossa (1747-1809), un dels seus últims exponents.

Als darrers anys de la seva vida Marimon hagué de veure com entraven les idees de la Il·lustració i els principis de la Revolució francesa. Segons les cartes d'una neboda, s'enrabiava amb Josep Ferrer-Fàbrega, metge, i amb Josep Grassot, ric comerciant, per les opinions que sostenien, entusiastes de la Constitució francesa (*las novas lleys que tenen los francesos*) i criticava ambdós joves perquè tenien llibres dels *philosophes*, especialment *els més malèfics* de Diderot, Voltaire i Rousseau, i que els comentessin a les tertúlies de les cases de la Bisbal. Fins i tot estava disposat a negar-los l'entrada a casa seva en els saraus i reunions. Li havia caigut molt malament Grassot, que portava llibres i papers de la Revolució, dels seus viatges de negoci a França. Atesa la seva joventut aquest comerciant seria el més exaltat, per això pensava que el cavaller Anton de

Fig. 3. Col·lecció Agustí Foxà. Façana principal del casal dels Villosa-Marimon a l'època que l'ocupava el col·legi pensionat de les monges concepcionistes franceses. Al costat de l'entrada principal hi havia la porta de la capella i al costat, a un nivell de teulat més baix, part de la casa de l'hortolà. Autor desconegut.

Fig. 4. Col·lecció Agustí Foxà. Façana posterior de la casa Villosa-Marimon des d'una de les hortes a la mateixa època. Autor desconegut.

Ciurana feia un disbarat entregant en matrimoni la seva filla Maria a aquest home, la qual cosa només es podia comprendre, segons Marimon, atesa la riquesa dels Grassot i per res més (!).

Per les opinions escrites que hem recollit i usant un llenguatge actual ens atrevim a qualificar Marimon com un *reaccionari*. La seva posició, però, era ben lògica: havia de defensar els seus drets i privilegis i la moral que els envoltava, davant una societat que apuntava un canvi.

Ens trobem, doncs, amb un excepcional, però significatiu, enfrontament local entre dos estaments: el noble defensant el seu *estatus* i el burgès engrescat pel canvi polític. Una noblesa rural en davallada que haurà de donar pas, de mica en mica, tant si vol com si no, a la burgesia liberal les lluites de la qual informaran gairebé tot el segle XIX.

Amb el gran reclutament militar, tot just començada la Guerra Gran (1793-95), on es lluità contra els exèrcits de la Convenció francesa, Benet de Marimon dóna la millor prova del seu entusiasme antifrancès i antiliberal: ofereix el seu fill hereu, Pere-Nolasc, de tretze anys, com a cadet del Batalló d'Infanteria lleugera de Voluntaris de Tarragona i recluta quatre nois de la Bisbal i els paga la soldada per al mateix batalló, motivat pels *impulsos del afecto tengo al Soberano...* Un gran sacrifici per a un rei tan malvist a bastants cercles intel·lectuals i polítics del país.

Als inicis de la Guerra del Francès (1808-1814) la vídua de Benet, Maria-Teresa d'Asprer, es manté a l'expectativa davant la invasió dels napoleònides, fidel a la dinastia espanyola i a l'ordre establert. Els francesos, però, li segresten les finques atès que tenia el fill hereu, que de fet llavors era el cap de casa, lluitant del costat espanyol. Els oficials de l'exèrcit imperial sabien les antipaties de la família Marimon envers llur causa; el 1809 havien interceptat una carta d'una de les filles de la casa, Maria-Antònia. Per encàrrec de la mare, la noia escriu al P. Comendador de la Mercè a les illes Medes, informant-lo que a la Bisbal, Sant Feliu de Guíxols i Palamós ja han desaparegut els francesos i que ara es reunien a Girona, on desitja que *Ojala quedacen halla derrotados!* Maria-Teresa, com a cap de la casa en funcions, ha de fer mans i mànigues per recuperar les propietats. Finalment, li són desembargats els béns, potser gràcies a la influència del seu gendre Josep de Salamó (casat amb la seva filla Narcisa), de família d'afrancesats notoris i que seria el primer batlle (*maire*) del nou règim instaurat per les tropes de Napoleó.

Fig. 5. El mas Roig de la Viladevall, que va passar per matrimoni als Villosa. Autor: M. Teresa Solé.

L'any 1810, essent batlle de la Bisbal Josep de Salamó, la senyora de casa Marimon va a l'ajuntament a jurar fidelitat al govern instaurat per Napoleó I i a la Constitució de Baiona com ho havien fet la comunitat de preveres de l'església parroquial, els frares franciscans del convent de Sant Sebastià i molts altres ciutadans entre gener i febrer d'aquell any. Això va servir també a Maria Teresa per alliberar de l'embargament l'extens patrimoni familiar. Atès el capteniment antinapoleònic d'ella i dels membres de la seva nissaga aquest acte va ser, per part de la vídua Marimon, una autèntica comèdia.

PARÈNTESI COSTUMISTA

El territori que formaven els masos Villosa i Roig s'organitzà d'una forma quasi feudal. Al mig la casa principal, al voltant els habitatges dels masovers (mas Roig i mas Bruguera) i les petites cases dels hortolans.

A diferència d'altres pagesos enriquits i ennoblits que traslladaren llur residència dins el nucli urbà de la Bisbal, preferentment a la part protegida per les muralles, els Villosa no deixaren mai de viure

a la casa pairal. Possiblement, perquè estava edificada tan a prop de la vila i tenia un vial ample i segur per comunicar-s'hi: el camí ral de Girona passava per davant el mas i entrava a la Bisbal pel pont Vell.

Per als seus desplaçaments llargs la família Villosa-Marimon tenia cotxe cobert i cotxes destapats (berlines) per acudir als llocs més propers i perquè les dones poguessin prendre el sol i passejar, tot lluint vestits i joiells, *fent lo faxenda*. La casa tenia cotxers i criats de *librea* que donaven un toc de distinció quan els seus membres sortien al carrer.

Aquestes famílies portaven una vida força tancada, pròpia de totes les classes superiors. Es barrejaven ben poc sovint amb el poble. Es practicava l'endogàmia: els cavallers només es casaven amb damiselles del mateix estament. La concessió màxima que es feia era quan una de les contraients havia d'enllaçar amb un propietari benestant o un comerciant ric, encara que no fossin nobles. En aquest final del segle XVIII es va donar un gran *daltabaix* a la Bisbal quan el baró de Púbol, Joan de Miquel, es casà amb una de les criades. Calgueren desheretaments i excomunionis per rentar aquest afront. Un retall de la nostra història local que explica el grau d'endogàmia que existia en aquell moment.

En els matrimonis es nota una fecunditat remarcable i més quan són d'un estament aristocràtic. Al nombre crescut de fills correspon, però, una gran mortalitat infantil i d'adolescents. Ens trobem en un temps en què predominava encara el model demogràfic antic. Si durant el segle XVIII, a causa de la puixança econòmica i l'absència de guerres, havien desaparegut les pestes i restants calamitats que castigaven tant la població, no per això havia disminuït la mortalitat infantil provocada per epidèmies (verola, febres, tifus) o malalties endèmiques (tuberculosi, cucs, refredats i pulmonies). El matrimoni que volia conservar uns quants fills, fins arribar a grans, n'havia de tenir molts; la mort prematura ja s'encarregava de graduar l'augment excessiu.

Els fills neixen d'una forma bastant sistemàtica –cada any o cada dos– amb ben poques intermitències. Vegem-ne un exemple en els fills batejats del matrimoni de Benet de Marimon amb Maria-Teresa d'Asprer, que sumen un total d'onze:

Josep (1774), Ramon (1776), Maria-Antònia (1778), Pere-Nolasc (1780), Maria-Ignàsia (1783), Teresa-Longarda (1785), Narcisa (1787), Maria (1789), Josep-Antoni (1791), Francesc de Paula (1793), Ramona (1795).

Fig. 6. Col·lecció Agustí Foxà. Capella de l'Anunciata de la casa Villosa-Marimon. Autor desconegut.

Les famílies d'aquest tombant de segle presentaven una situació força inestable, la inseguretat matrimonial plana damunt d'elles; els casos d'anul·lacions i els plets consegüents s'esdevenen amb una certa freqüència. Un altre exemple seria el que ens dona la família Marimon, en els fills del matrimoni suara esmentat: de set fills casats, quatre viuen separats o divorciats; les filles han de tornar a la casa pairal sota la potestat del pare o del germà hereu, que era la condició que s'imposava en aquells moments en cas de separació legal.

La casa, originàriament, de típica façana amb porta adovellada amb l'escut dels Villosa, es transformà a l'època del seu enllaç amb els Marimon, cap a mitjan del segle XVIII. Llavors la façana amb grans finestrals i balcons s'orientà cap al camí ral i la presidí l'escut dels Marimon. La façana antiga quedà mig vistent en un pati interior. Al nou edifici se li donà un caràcter senyorial, gairebé urbà i tal com el recordem (o com podem veure a les fotografies) d'unes dimensions considerables. Sense perdre la seva funció pagesa: quadres, corrals, l'era per batre, els cellers, els graners, etc., l'edifici tenia la planta noble amb grans sales per desenvolupar-hi

una vida social adient a la categoria dels amos i espai suficient per acollir-hi una família nombrosa i bastants criats i minyones. Adossada a la casa s'hi bastí una capella dedicada a l'Anunciata, que va ser semipública.

La vida d'aquestes famílies nobles transcorria plàcidament. De bon matí el capellà de la casa, un beneficiat pertanyent a la potent comunitat de preveres de la parròquia, que hi vivia permanentment, celebrava la missa a la capella a la qual assistien tots els membres, inclòs el personal de servei. Després tothom anava a la seva feina: l'amo a administrar les finques, les dones a cosir o brodar, els criats a treballar i la mainada a aprendre de lletra i comptar. Les classes es donaven a casa, car els fills d'aquestes famílies no anaven mai a l'escola pública. El mestre era el mateix capellà de la casa, el qual també feia d'administrador quan l'amo se n'absentava o era difunt. Al vespre es resava el rosari a la sala i així es tancava el dia.

Tot i viure separats del nucli urbà de la Bisbal, els Marimon participaven plenament en la vida social de la població. Llur casa acollia tertúlies on es jugava, es prenia xocolata, es recitaven poesies, es cantava o simplement es conversava sobre els temes generals. Quan era festa grossa (Pasqua, Nadal, Corpus, la Mare de Déu d'Agost...) hom organitzava saraus, en els quals es ballava tota la nit fins a les primeres hores de la matinada. Posseïm notícies d'aquesta vida social de l'any 1792, en què residien a la Bisbal uns quants expatriats de l'aristocràcia i el clergat francès fugitiu de la Revolució; els saraus llavors prengueren encara un caire més refinat per quedar bé davant els il·lustres convidats francesos que hi assistien activament cantant, ballant o explicant les seves vivències de la Revolució i els dies dramàtics que els havia tocat viure. Vegeu-ne un exemple:

El desembre de l'any 1792 el cavaller Benet de Marimon comprà un cavall jove en el mercat de la Bisbal al masover del senyor Ciurana. L'animal havia de servir als fills de l'amo per cavalcar i també per tirar el birlotxo, un carruatge descobert perquè les senyores poguessin anar a passejar els diumenges acabada la missa major a l'església parroquial. Un costum de l'aristocràcia del set-cents.

El senyor Marimon aprofità l'avinentsa d'aquell divendres de les darreries de l'any per veure si trobava algun cap de colla de cobla per llogar-lo per a les festes de Nadal de la família. Anava acompanyat del criat de *librea* (és a dir, amb uniforme) i del mosso que tenia cura de les cavalcadures.

Fig. 7. Damsel·les amb espectaculars perruques i cavallers a la moda participant en jocs de galanteig, en un sarau aristocràtic barceloní, com els que tenien lloc en les festes de l'alta societat de la Bisbal del segle XVIII. (Dibuix de Manuel Tramulles, publicat a *Història de la Literatura Catalana*, vol. IV).

Fig. 8. Els costums de la societat aristocràtica setcentista barcelonina, reflectits en aquests dibuixos atribuïts a Manuel Tramulles o a Antoni Casanoves (segona meitat del segle XVIII. Museus d'Art de Catalunya) s'assemblen als de les famílies nobles bisbalenques. A les reunions i tertúlies de les cases benestants de la Bisbal com les de la família Marimon-Vilossa, es prenia xocolata, costum estès a tot Catalunya abans de la introducció del cafè.

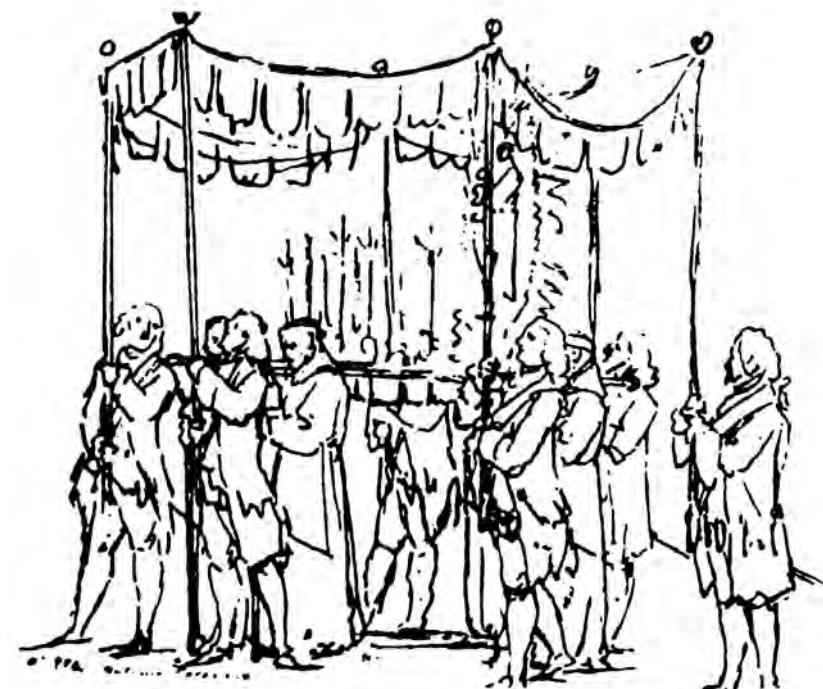

Fig.9. Era una tradició a tot Catalunya, ja a l'edat mitjana, que els Jurats, després dits Regidors, portessin el talem a les grans i sovintejades processons. La negativa de Benet de Vilossa i Emmanuel de Vilaplana, l'any 1722, enfrontats amb el bisbe, a assistir a les processons i altres cerimònies religioses, va moure un bon rebombori. Dibuix publicat a *Història de la Literatura Catalana*, volum IV.

Transitant enmig d'aquella gentada que concorria abans al mercat de la Bisbal va trobar un músic sense barret que portava una ploma col·locada a l'orella. Portar una ploma enganxada al barret era el senyal que utilitzava, en els mercats i fires, un músic cap de colla quan cercava feina o contracte per al seu grup. Marimon es va malfiar d'un músic sense barret i que només portés la ploma a l'orella. A més, va notar que vestia descuradament i que brutejava una mica; li va semblar un pidolaire i que seria de poca categoria artística. “Malament –va pensar el cavaller–, aquest home no em fa gaire goig”. Per això va passar de llarg.

Voltant i voltant carrers, en una cantonada del carrer Ample, ara sí, va trobar l'home que buscava. El músic vestia bé; s'abrigava amb una folgada capa blau fosc i s'abillava amb casaca, calces i mitges de cotó groc i el corresponent barret del mateix color de la capa amb una gran ploma d'oca i portava un violí dins d'un sac de cànem.

Quan Marimon s'hi atansà i començaren a fer els tractes, l'instrumentista va treure el violí del sac i allà mateix, enmig de la gent, tocà una peça que admirà el contractant per l'art exquisit que mostrava. Però la cobla que representava només tenia tres persones més; com que Marimon necessitava un conjunt ben complet, el mateix home es comprometé a llogar més músics, ni que fossin d'altres llocs. Marimon li lliurà, a casa seva, una bossa amb monedes (seria la "paga i senyal") i el músic signà un paper en el qual constava que es comprometia a tocar, amb tota la seva colla, un concert a la tarda del dia de sant Esteve i en el ball de nit de la casa. Ambdós actes els oferia la família Marimon a parents i altres convidats el 26 de desembre a la sala del seu grandíols i esplèndid habitatge.

D'un concert en deien "fer música" o bé una "serenada". Es tractava d'un costum que es practicava a les diverses cases de l'aristocràcia local en diades assenyalades: les quatre festes anyals (Nadal, les dues Pasqües i la Mare de Déu d'Agost), el Corpus, la festa petita del 8 de setembre, la Puríssima, etc.

S'hi programaven composicions de música de cambra interpretades per petits conjunts de cinc o més instrumentistes. En una mateixa diada el grup també amenitzava el sarau nocturn a base de minuets, contradances, pavanès, etc.

El dia 25, abans de la festa dels Marimon, en aquell Nadal de l'any 1792, a la tarda, celebraren, així mateix, "serenada" la família dels Batlle i Milans del Bosch que habitaven al seu casal del Raval (actual casa Ferrer). El cap de casa, Josep-Antoni de Batlle, era cunyat de Benet de Marimon. Aquest, amb la resta de la família, assistí al concert; fou un dia que feia un fred extraordinari, fins i tot l'endemà, festivitat de sant Esteve, nevaria. A casa els Batlle hi havia brasers i estrenaven escalfapanxes, una llar de marbre, de la qual els Marimon comentaven *que nos fou lo alivio de tanta fret*.

A ambdues festes concorregueren els expatriats francesos que vivien a la Bisbal, fugitius de la Revolució i escapats de perdre el cap a la guillotina. Així s'hi esmenten, entre altres, els nobles:

Leonard-Pierre, comte de Montalembert i els seus criats.

Thomas, comte de Bertier, els seus fills i criats.

Gerard, comte de Laborie de Champagne, mariscal de França, la seva esposa la vescomtessa Marie-Henriette de Segur, els seus fills i criats.

I els cavallers:

Adrien de Vecian, tinent d'artilleria.

Jacques de Lauret, comandant d'infanteria.

Marc-Gerard de Barri, tinent del regiment de Normandia.

Françoise-Humbert de Lavergne, cavaller de Cerval, mariscal de França.

Françoise-Maurice de Boyer, canonge i Vicari general de la diòcesi d'Albí, i canonges i capellans d'Elna i Perpinyà.

A la casa pairal de Benet de Marimon s'hi acollí "madama" la marquesa, una senyora gran de qui les fonts no en precisen el nom, o en masos i cases de la seva propietat s'hi hostatjaven algunes persones que també havien estat fugitius de la Revolució a França:

Thibaut de Saint-Denis, noble, la seva muller, Charlotte-Marie, llurs fills Marie-Josephine i Benoit, dues criades i el cotxer.

Théophile de Rochefort, noble, la seva muller, Josephine-Caroline, els seus fills Pierre, Josep i Henri, una criada, un criat i el cotxer.

Etiénne-René Laval, comerciant ric, l'esposa, Antoinette, i els fills Emille i Louis.

Charles Dupont, fabricant de roba, les seves filles, Thérèse i Juliette, i un criat.

François Durant, banquer, la seva muller, Marguerite, el seu fill Georges, una criada i el cotxer.

Phillip Torneur, banquer, el seu fill Marcel, i una criada.

Joseph Battelet, hisendat, la muller, Madeleine, un cotxer i una criada.

Els caps i oficials del regiment espanyol de cavalleria de Dragons de Flandes, aquarterats a la vila, també hi van ser convidats i entre tots s'hi aplegaren bisbalencs i forasters d'alta categoria.

Precisament, en els dos dies, cadascun dels oficials espanyols, amb grups de soldats, van ser els encarregats d'acompanyar els carruatges dels convidats que vivien als afores, un cop acabades les festes respectives. L'escorta era necessària perquè hi havia perill dels atacs dels bandolers, lladregots que actuaven pel Baix Empor-

Fig. 10. Als saraus de les diades principals de l'any, es ballava a les sales dels casals senyoriais de la Bisbal fins a la matinada. Les danses com el minuet, la pavana, la contradansa... tenien tot el mateix cerimonial de les grans ciutats. Dibuix publicat a *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol. 5.

dà, sobretot a les Gavarres. Un maldecap que havien de passar tots els bisbalencs de l'època.

Vegem també com celebrava la família la festa major del 1792. Segons les notícies que tenim de com la família Marimon celebrà la festa, per la petita crònica que en fa Ramona, la neboda de Benet de Marimon, el matí del 15 d'agost era un d'aquells dies en els quals els membres de la família s'aixecaven aviat. És clar, tant les dones com els homes havien de fer els preparatius i vestir-se amb les millors gales; tota una càrrega de vestits, joiells i perruques empolvorades, per anar a missa major, l'ofici solemne de l'església parroquial. Els cotxers portaven les dones amb els dos carruatges destapats que tenia la casa. Els homes hi anaven a peu.

L'església estava adornada amb tapissos que representaven escenes de la vida de la Mare de Déu sobre uns domassos penjats de les balconades o tribunes i del cor i lluint tota la lluminària possible. Amb l'assistència de la comunitat de preveres i els capellans expatriats presidits tots pel capellà major, se celebrà la missa en honor de l'Assumpta. La capella de música amb acompanyament d'un conjunt d'instruments cantà una missa del compositor bisbalenc *el licenciado Beyres*, molt solemne i difícil.

Després de la celebració religiosa les famílies de l'alta societat anaren, com tots els diumenges i festes, a passejar per l'únic *passeig* que tenia aleshores la Bisbal: el carrer Ample, la millor realització urbanística d'aquest segle XVIII. Fins a l'hora de dinar...

L'àpat festamajoner reuní molts convidats familiars i amics residents fora de la vila. Les verdures estofades i l'aviram rostit en foren els plats forts.

A la tarda tornaren a anar a l'església per assistir al cant solemne de les vespres i la interpretació per la capella de música, els solistes, l'orquestra i l'orgue de l'oratori dedicat a Santa Maria, del compositor bisbalenc Manuel Tomàs i Maymí. La prèdica del pare guardià del convent de Sant Sebastià fou molt edificant i tractà de la glòria de Maria pujada al cel per una munió d'àngels i coronada reina.

Tot seguit es féu una processó en la qual desfilaren uns personatges representant els misteris de l'Assumpció de Maria al cel i el llit de Nostra Senyora morint-se, que guarnien cada any les senyores pabordesses de la confraria del Sant Sepulcre de Maria i els Sants Apòstols. La processó fou molt lluïda, amb tots els homes vestits de gala portant ciris i atxes, dues cobles de música, les danses dels gegants i l'àliga i tots els capellans i els frares del convent. Les dones la veieren al carrer Ample des d'un dels balcons de casa del senyor Galtero.

A continuació hom assistí a un concert que oferiren els barons de Púbol, al seu casal de la plaça Major, embolcallat d'una calor impressionant. La sala principal dels Miquel lluïa tota la il·luminació i la seva magníficent decoració. A la *cronista* no se li escapa cap detall; els miralls, les aranyes, els entapissats, els cortinatges, el vestuari dels assistents, les casaques de seda i brodats dels cavallers i l'ampul·lositat i color dels vestits femenins, plens de puntes i brodats amb pedreria i precisa que les altes perruques postisses de les dames gairebé li taparen la perspectiva del lloc. I una anècdota: un dels ciris de l'aranya de la sala es tombà i caigué cera sobre les calces i les mitges de l'oncle Marimon, que no volgué dir res per evitar que l'autoritària baronessa Maria Escolàstica, la senyora de la casa, castigues els criats per la possible mala col·locació dels ciris.

Hauria estat interessant saber quin tipus de composicions s'interpretaren en aquesta vetllada. La noia no ho explica, potser no li interessaren prou. En canvi, sí que descriu la petita orquestra de cambra formada per músics de la Bisbal, Girona i Olot: quatre violins, tres violes, dos violoncel·ls, dues flautes i dos fagots.

Fig. 11. Rajoles catalanes del S. XVIII on s'hi pot veure un grup aristocràtic ballant una contradansa.

Per cloure la diada, després de sopar, se celebrà un ball a l'eixida de la casa Marimon amb els mateixos músics que havien interpretat el concert de la tarda. L'espai el van il·luminar amb profusió de canelobres plens de ciris. Com sempre, en aquests casos, es ballaren les danses de moda d'aquell temps: les pavanès, les contradanses, el ball pla, els minuets i la *varsovienn*e, una masurca introduïda en els saraus de l'alta societat catalana d'aquest tombant de segle i que era mal vista pels moralistes i capellans... Però la moda s'imposava sempre i la joventut la tenia com un dels seus balls preferits. La Ramona fou molt galantejada pels nois assistents al sarau, sobretot per Lluís de Miquel, un dels fills del baró de Púbol, amb el qual sembla que flirtejava la damisel·la.

A tots els actes d'aquest primer dia de la festa hi participaren els expatriats francesos, que estaven admirats per l'activitat que por-

tava l'aristocràcia bisbalenca i la qualitat de les seves festes. D'altra banda, també elogiaven molt el luxe amb què vivien les famílies benestants de la vila i estaven sorpresos que en una petita població de Catalunya hi hagués aquests tipus de vida tan propi de ciutats més importants.

En altres ocasions la família en pes acudia, amb les millors gales, a les cerimònies religioses de la parròquia, com per exemple a la missa major de tots els diumenges, després de la qual hom passejava a peu o amb berlina pel carrer Ample fins a l'hora de dinar. Als innumbrables sermons i novenes, a les processons, els homes a desfil·lar i les dones en els balcons de les famílies amigues que les convidaven. Des dels balcons del carrer Ample presenciaven, també, les curses de cavalls i, ocasionalment, les desfilades de la tropa.

EL FINAL

El final de la casa es comença a entreveure a començaments del segle XIX. Sota la direcció de la mare, Maria-Teresa d'Asprer, les propietats continuarien intactes. El primogènit, Pere-Nolasc, que era militar, segurament impedit i inútil, per alguna ferida al camp de batalla durant les passades guerres i malalt de sífilis que el féu embogir i el portà a la tomba, viu a la casa sense tenir-hi cap paper; hi restà solter tota la vida. La mare havia cedit a l'hereu autèntic, Josep-Antoni, cavaller de la Real Maestranza de Ronda, l'usdefruit de quatre masos a Verges i d'altres de la Tallada, Tor, Belcaire i Palau-sator i els delmes de la vila de Monells. Amb aquestes rendes, l'hereu Marimon havia abandonat poc després del casament la seva dona, Niceta Vila i de Regàs, i es llançà a l'aventura, pròpia dels fills de cases bones que corrien per Europa, a l'estil del que avui en diríem un *play boy*. Primer s'instal·là a Barcelona *y allí despliego su caracter prodigo gastando inconsideradamente y entregandose a toda especie de vicios*. Viatjant contínuament, resideix temporades llargues a París, Roma i Londres. Tenia el propòsit, a més, d'anar a terres llunyanes. Òbviament, el *senyor* Marimon desprèn cabals en aquests viatges; la seva vida seria la d'un gran senyor en l'ambient luxós de les grans capitals.

Tenim constància d'un dels viatges de Josep-Antoni acompanyat del seu parent bisbalenc Miquel de Salamó i de Niubó i de Martí de Riquer, marquès de Benavent i comte de casa Dàvalos, que tenia propietats i casa a la Bisbal. Els tres hereus van viatjar a Nàpols, l'any 1851, utilitzant diligències i gastant importants quantitats de diners.

Josep-Antoni devia encara el dot a les seves germanes, malversava en el joc i en un vida ostentosa, el patrimoni familiar; els procuradors l'estafaven, l'administració era un desastre i la mare, veient això, treu definitivament l'usdefruit al fill perquè si no hi posa remei deixarà d'existir *una de las casas mas antiguas i de mas lustre de la villa de la Bisbal y su contorno* i la pobra Niceta, la nora, quedarà exposada a haver d'anar a captar (*pordiosear*).

Sembla que Josep-Antoni es veié empès, forçat per les mesures restrictives de la mare, a tornar viure a la Bisbal, on el trobem domiciliat com a cap de casa, l'any 1824, vivint amb el germà gran, Pere-Nolasc, solter, de 44 anys; la germana Ignàsia, de 41 anys, separada del marit; la mare Maria-Teresa, de 64 anys, un practicant de notari que feia d'administrador, un criat i dues minyones.

Un cop morta la mare, que el frenava (1837), i el germà gran (1845), Josep-Antoni, quedava definitivament lliure per gaudir d'un ric patrimoni apilonat durant segles pels seus avantpassats. A la segona meitat del segle, vidu de la primera dona, s'havia tornat a casar als 60 anys. Però la inestabilitat del seu caràcter el portaria novament a deixar el 1854 la seva segona dona, Dolores Correa Lozano, de 24 anys, i el seu fill, Ramon, de 2, a la Bisbal i es traslladà de nou a Barcelona, on visqué gastant a cor què vols, cor què desitges.

Josep-Antoni de Marimon institueix hereu universal dels pocs béns que li quedaven (la majoria hipotecats) l'any 1872, el seu fill, Ramon. Aquest, però, ha de pagar a la seva germana Maria del Carme 72.500 pessetes i al seu germanastre bord, Josep Ximénez, veí de Gràcia, a la rodalia de Barcelona, 50.000 pessetes.

Ramon, que devia tenir poca capacitat per administrar-se o que tindria les butxaques foradades com el seu pare, ben aviat s'anà desprenent dels béns consistents en propietats i un petit capital i acabà finalment havent-se de vendre el casal pairal l'any 1880 (el casal dels Villosa-Marimon l'any 1905 fou llogat a una comunitat de les monges concepcionistes franceses que hi fundaren un col·legi pensionat. L'any 1936 el deixaren; a la dècada 1960-70 fou enderrocat per bastir -hi l'actual Torre Bisbal).

Els dos fills de Josep-Antoni tenen un paper interessant per a l'urbanisme de final del segle XIX a la Bisbal. El 1879, Ramon de Marimon cedeix pel preu simbòlic de dues-centes pessetes els terrenys del costat del Daró que constituïen part indivisa de les finques que posseïa amb el seu germanastre, perquè fossin destinats a passeig públic. Josep Ximénez, que vol perpetuar la memòria del

seu pare que l'havia reconegut com a fill, encara que no li donà els cognoms familiars, cedeix gratuïtament els seus drets sobre aquests terrenys amb la condició que hom posés en lloc ben vistent la placa *Paseo Marimon Asprer*. És l'actual passeig de la Bisbal.

La mateixa intenció el mou a posar el nom del carrer Amor Filial quan presentà el projecte d'urbanització del que havien estat les hortes de la casa Marimon. Un carrer d'una amplada considerable per aquells moments.

A partir d'aquí els Marimon desapareixen de la Bisbal. Ramon hi tornà l'any 1912 on fou objecte d'un homenatge per la idea i generositat en obrir un passeig per a la ciutat. Les entitats locals organitzaren una vetllada al Teatre Principal; els diners que s'hi recaptaren serviren per ajudar aquest bisbalenc, que, als seus 61 anys, es trobava a la misèria.

Els Marimon, doncs, acabaren molt malament; d'anar ben folrats d'armilla, allargant més els peus que els llençols o estirant més el braç que la màniga, com va fer Josep-Antoni, un autèntic hereu escampa, esdevingueren pobres. La gent de la Bisbal de l'època quan volia avisar un malgastador del mal camí que portava li sermonejaven: "A veure si faràs com els de casa Marimon que els servien amb safata de plata i ara van tan prims de butxaca que no tenen ni un rosegó de pa."

L'únic fill legítim de Josep-Antoni ho va provar tot per sobreviure; d'ell es deia:

"No por falta de blasón
si por falta de dinero
que don Ramón de Marimón
se hizo carabinero."

I, fins i tot, els darrers anys de la seva vida a Barcelona es dedicava a anar a captar pels carrers i a les escales de la catedral. Finalment, es diu que fou trobat mort en un paller a Palau-sator com un indigent famèlic i escanyolit.

Les dues iniciatives urbanístiques dels dos fills de Josep-Antoni de Marimon foren el comiat trist, però elegant, d'aquesta família de la Bisbal. Al llarg dels segles la seva actuació pública no fou pas massa brillant; sí que ho fou, en canvi, el final, en què ens deixaren un llegat modèlic: el carrer Amor Filial, que ens alligona, fins i tot avui, sobre el que hauria de ser un urbanisme racional, i el passeig Marimon Asprer, lloc d'esbarjo que dóna personalitat a la població i un autèntic pulmó vegetal.

FONS DOCUMENTALS CONSULTATS

ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ

Fons de la Reial Audiència: "Consultes i registres de viles."

Fons de la guerra del Francès, caixa VII: "Esprit publique."

ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA

Districte notarial de la Bisbal. Protocols diversos.

ARXIU DIOCESÀ DE GIRONA

Llibres sacramentals de la parròquia de Santa Maria de la Bisbal (baptismes, òbits i matrimonis).

ARXIU COMARCAL DEL BAIX EMPORDÀ

Fons de l'Ajuntament de la Bisbal d'Empordà. *Llibre de privilegis*.

Fons de l'Ajuntament de la Bisbal d'Empordà. *Llibre de privilegis de la universitat forana de la vila de la Bisbal*.

Fons de l'Ajuntament de la Bisbal d'Empordà. Talla de 1486 i altres.

Fons de l'Ajuntament de la Bisbal d'Empordà. Llibres de censos diversos del segle XIX.

Fons de l'Ajuntament de la Bisbal d'Empordà. *Llibre del cadastre de 1716*.

Fons de l'Ajuntament de la Bisbal d'Empordà. Quaderns del repartiment del cadastre del segle XVIII.

Fons de l'Ajuntament de la Bisbal d'Empordà. Informe del batlle de la Bisbal Antoni Marcer: "Relación de los franceses emigrantes avecindados en la villa de la Bisbal durante las turbulencias de Francia, año 1792".

Fons de l'Ajuntament de la Bisbal d'Empordà. Resposta del qüestionari de Patiño.

Fons de l'Ajuntament de la Bisbal d'Empordà. Instàncies i comunicacions.

Districte notarial de la Bisbal. Notaria de la Bisbal. Protocols notarians del segle XIX.

ARXIU MUNICIPAL DE GIRONA

Hemeroteca. *Gazzette de Gironne*

Fons de l'Ajuntament de Girona. *Bulletin des Arretés* (Duc de Tarento).

FONS PARTICULARS

Fons de la casa Sagols de la Bisbal.

Fons Marimon (document perdut). "Codern ahont son escritas las cartas de Ramona, ma naboda en lo temps se restauraba de unes febres malignas en la casa Villosa de ma heretat de la vila de la Bisbal lo any 1792. Benet de Marimon."

Col·lecció de documents de Joan Cortés, de Girona: "Catálogo de los presbíteros franceses que con motivo de las Revoluciones ocurridas en aquel Reyno desde el año 1789, hasta el presente de 1792 se refugiaron en este obispado de Gerona, en los años 1791 y 1792".

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

PELLA i FORGAS, Josep. *Historia del Ampurdán*. Barcelona: Luis Tasso y Serra, impresor, 1883. 788 p.

LLOBERAS, Pere. *Un segle de vida bisbalenca*. La Bisbal d'Empordà: Gràfiques Gispert, 1969. 299 p.

RIQUER, Martí de. *Quinze generacions d'una família catalana*. Barcelona: Quaderns Crema, S.A., 1998. 1.457 p.